

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет дошкільної та спеціальної освіти
Кафедра психології та педагогіки розвитку дитини

РЕФЕРАТ

на

ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

освітнього ступеня «магістр»

на тему:

**«ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ
СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ У ДІТЕЙ 5 РОКУ ЖИТТЯ»**

Виконала: студентка II курсу, 602 групи
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Освітня програма: Дошкільна освіта

Кравець (Унгуряну) Ю. О.

Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент

Мельникова О. М.

Рецензент: кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти

Дудник Н. А.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасна епоха позначена загостренням багатьох соціально-економічних суперечностей, нестійкістю та різноманітністю орієнтацій і установок особистості. Це привносить у життя певну напруженість та викликає появу негативних тенденцій у процесі соціалізації дитини.

В сучасних державних документах, як-от Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, Концепція дошкільного виховання в Україні, Базовий компонент дошкільної освіти (2021 р.), Національна програма виховання дітей і учнівської молоді в Україні, закладено методологію освіти, що надає пріоритетності соціально розвиненій особистості, переосмисленню та перегляду основних чинників соціалізації дитини, вивченню механізмів «входження» дитини в суспільство, формуванню та накопиченню в дошкільників первинного соціального досвіду.

Аналіз стану наукової розробки досліджуваної проблеми доводить, що проблему формування первинного соціального досвіду дитини науковці розглядають у загальному контексті її соціалізації. Серед учених, які суттєво вплинули на дослідження процесу соціалізації особистості на різних етапах її розвитку, – Ю. Богинська, Р. Вайнола, І. Зверєва, Н. Заверико, А. Капська, Л. Коваль, Н. Лавриченко, Л. Мардахаєв, А. Мудрик, І. Рогальська, С. Савченко, С. Харченко.

Питання, що стосуються соціалізації дітей з урахуванням вікових особливостей, розглядали В. Абраменкова, К. Альбуханова-Славська, Л. Варяниця, Н. Гавриш, Н. Голованова, О. Кононко, С. Курінна, О. Малахова, А. Сазонова.

На значущість і необхідність оволодіння насамперед соціальним досвідом як таким, що відрізняє людське існування від тваринного, указували провідні психологи (Л. Виготський, В. Войтко, А. Запорожець, Г. Костюк, О. Лактіонов, О. Леонтєв, А. Петровський, С. Рубінштейн).

З кожним роком зростає кількість дослідників (вітчизняних і зарубіжних), які звертаються до вивчення категорії соціального досвіду і визнають його одним із важливих компонентів соціалізації, що визначає її спрямованість та інтенсивність у привласненні соціальних знань та застосуванні їх у різних життєвих ситуаціях.

Аналіз наукової літератури з означеної вище проблеми дозволив виявити, що в працях науковців проаналізовано: формування соціального досвіду в різних соціальних умовах, зокрема в умовах комплексу „школа – дитячий садок” (К. Попова), у сім’ях із різним рівнем адаптованості (І. Ющенко); засоби формування соціального досвіду, такі, як іграшка (С. Онощенко), медіа-продукція (Ю. Назарук); соціальний досвід як умова виховання й розвитку дітей, зокрема морально-духовного розвитку (Т. Поніманська), економічного виховання (Г. Григоренко, А. Сазонова). Р. Калько розглянула соціальний досвід у контексті вивчення соціокультурного досвіду.

Вирішальну роль у процесі формування первинного соціального досвіду, на думку багатьох провідних учених (Г. Беленька, О. Богініч, С. Захаренко, Н. Захарова, З. Кісарчук, Т. Кравченко, Т. Крюкова, М. Машовець, І. Трубавіна, Н. Уманець), відіграє родина, бо саме тут відбувається соціальне становлення особистості, закладаються основи первинного соціального досвіду.

Проблема, на нашу думку, полягає у втраті важливих інструментів формування соціального досвіду дитини у зв’язку з об’єктивним скороченням простору дитинства, яке є наслідком зменшення закладів позашкільної освіти, згорнення дворових товариств дітей, обмеження дорослими свободи їхніх дій, що зумовлено гіпертрофованим культивуванням ідеї безпеки життєдіяльності тощо.

Таким чином, актуальність дослідження визначена важливістю психолого-педагогічного супроводу формування соціального досвіду дитини дошкільного віку і потребою практики в розробці психолого-педагогічно

доцільних способів формування соціального досвіду у п'ятирічних дошкільників, що зумовило вибір теми та постановку мети нашого дослідження.

Мета дослідження – розробити і апробувати психолого-педагогічний супровід формування соціального досвіду у дітей старшого дошкільного віку.

Відповідно до мети, об'єкту і предмету дослідження нами були висунуті наступні **завдання**:

1. Вивчити особливості процесу формування соціального досвіду у дітей дошкільного віку.

2. Розробити і апробувати психолого-педагогічний супровід формування соціального досвіду у дітей старшого дошкільного віку, який передбачає засоби, що забезпечують успішне його формування.

3. Визначити і обґрунтувати ефективні психолого-педагогічні умови формування соціального досвіду у дітей п'ятого року життя.

Об'єкт дослідження – процес формування соціального досвіду у дітей п'ятого року життя.

Предмет дослідження – психолого-педагогічний супровід формування соціального досвіду у дітей п'ятого року життя.

ВИСНОВКИ

1. Соціалізація в її основній, найістотнішій характеристиці – це оволодіння соціальним досвідом, яке проходить у дитини двома взаємопов'язаними шляхами. По-перше, воно відбувається стихійно, оскільки людський індивід з перших кроків своє індивідуальне життя вибудовує у суспільно-історичному світі. По-друге, оволодіння соціальним досвідом реалізується і як цілеспрямований нормативний спеціально організований суспільством процес, що відповідає соціально-економічній структурі, ідеології, культурі та меті виховання у даному суспільстві.

2. Вік п'ять – шість років є завершенням дошкільного періоду розвитку, тому, надзвичайно важливо виявити рівень соціального досвіду дитини цього віку, оскільки саме на цьому етапі складаються низка пізнавальних здібностей і особистісні особливості. Підкреслимо: особливості ці ще жорстко не фіксовані, не завершені. Тому можливі корекція і компенсація тих дефектів або відставань в розвитку, які надалі подолати буде значно важче. Соціальний досвід – це завжди результат дій дитини, активної взаємодії з навколишнім світом. Оволодіти соціальним досвідом – означає не просто засвоїти суму відомостей, знань, навичок, зразків, а володіти тим способом діяльності і спілкування, результатом якого він є.

3. Результати констатувального експерименту показали низькі показники сформованості соціального досвіду у більшості дітей. З'ясовано, що соціальний досвід у п'ятирічних дошкільників відрізняється вибірковістю, фрагментарністю і ситуативністю. Водночас, всі вони прагнуть до самопізнання і пізнання світу, бажають бути хорошими, успішними в сьогоденнішньому і майбутньому.

4. Порівняння показників значущості різних проблем для вихователів і дітей дає можливість припустити, що проблема формування соціального досвіду дітей є однією з актуальних. Проте недостатня педагогічна розробленість і методична оснащеність даного процесу виступають серйозним гальмуючим чинником. Слабкими сторонами в

діяльності педагогів виступають наступні: аналіз особистих проявів дітей, знання особливостей соціального досвіду дитини; уміння приводити у відповідність зміст спілкування з дітьми і особливості дитячого світосприймання.

5. У дослідженні виявлено, що для повноцінного соціального розвитку дошкільника необхідні обидві форми набуття досвіду – організоване соціальне навчання (виховання і навчання як цілеспрямовані впливи дорослого на дитину) і стихійна практика соціальної взаємодії. Вихователь має потурбуватися про організацію соціальної групи таким чином, щоб її члени брали активну участь у прийнятті моральних рішень, виборі мети і діяльності, виробленні критеріїв оцінки її результативності.

6. Експеримент показав, що успішно соціалізує та діяльність, яка забезпечена спеціальними психолого-педагогічними умовами. Вона повинна: відтворювати життєві ситуації, спиратися на дитячі враження повсякденного життя; викликати особисту зацікавленість дитину і розуміння нею соціальної значущості результатів своєї діяльності; пропонувати дитині активну дію, пов'язану з плануванням діяльності, з обговоренням різних варіантів участі, з відповідальністю, з самоконтролем і оцінкою; припускати взаємодопомогу, викликати потребу в співпраці; створювати у дітей відчуття причетності до подій, явищ, викликати переживання ідентичності думок, позицій; пропонувати дітям «готові образи» того або іншого соціального явища, поведінкової моделі; сприяти формуванню в свідомості дітей певних соціальних стереотипів.

6. Доведено, що для ефективної реалізації процесу формування соціального досвіду необхідне дотримання психолого-педагогічних умов: функціонування закладу дошкільної освіти як відкритої соціально-педагогічної системи; поетапна зміна форм і методів взаємодії педагогів та батьків, спрямована на формування первинного соціального досвіду; упровадження циклу інтегрованих занять із практики занурення дітей у ситуаціях, що вимагають активної взаємодії з іншими.